

Mednarodni komparativistični kolokvij *Kdo izbere?*

24. mednarodni literarni festival Vilenica, Lipica, 3.– 4. september 2009

Jernej Habjan

ZRC SAZU, Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede, Novi trg 5, SI-1000 Ljubljana
jernej.habjan@zrc-sazu.si

3. in 4. septembra 2009 je v okviru 24. mednarodnega literarnega festivala Vilenica v Poročni dvorani v Lipici potekal 7. mednarodni komparativistični kolokvij. Naslov kolokvija je bil »*Kdo izbere?*«: *Literatura in literarno posredništvo* / »*Who Chooses?*«: *Literature and Literary Mediation*. Kolokvij je organiziralo Slovensko društvo za primerjalno književnost, soorganizirali pa Društvo slovenskih pisateljev, Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU in Oddelek za primerjalno književnost in literarno teorijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Koncept kolokvija je pripravil Marijan Dovič, ki je v sodelovanju z Jernejem Habjanom in Alešem Vaupotičem tudi moderiral kolokvij. Finančno je kolokvij podprlo Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije.

Kolokvij se je tematsko navezoval na kolokvij iz prejšnjega leta z naslovom *Avtor: kdo ali kaj piše literaturo?* / *The Author: Who or What Is Writing Literature?* in na predvideni kolokvij v letu 2010 o temi branja. Medtem ko se je v letu 2008 komparativistični del programa festivala Vilenica posvečal instituciji avtorstva in se bo v letu 2010 predvidoma ukvarjal z bralnim dejanjem, je bil kolokvij »*Kdo izbere?*« / »*Who Chooses?*« namenjen vmesnemu členu v komunikacijski verigi avtor – besedilo – bralec. Pri tem besedilo ni bilo obravnavano kot samoumevna danost, temveč kot proizvod posredniških aparatov in institucij, med katerimi je bilo največ pozornosti posvečeno založniškim sistemom na posameznih govornih področjih pa tudi v večjih, večjezikovnih skupnostih, kulturni politiki nekaterih evropskih držav in Združenih držav Amerike, novomedijskim literarnim praksam, javnim občilom ter knjižnemu trgu kot celoti. Vloga teh aparatov in institucij v literarnem sistemu je bila preučena tako z zgodovinskega kakor s sinhronega gledišča, v obeh primerih so razprave svoj predmet zajele primerjalno.

Pred začetkom kolokvija je bila v okviru strokovnega programa festivala Vilenica tej problematiki posvečena tudi okrogla miza Srednjeevropske pobude, za katero so se pod vodstvom dr. Andreja Blatnika srečali Michaela Monschein iz Avstrije, John O'Brien iz Združenih držav Amerike in Oksana Zabužko iz Ukrajine.

Na kolokviju je nastopilo dvanajst referentov iz Slovenije, Nemčije, Belgije, Nizozemske in Združenih držav Amerike. Referente in občinstvo je najprej nagovorila dr. Vanesa Matajč, predsednica Slovenskega društva

za primerjalno književnost, ki je nato skupaj s sourednikom dr. Gašperjem Troho predstavila posebno številko revije *Primerjalna književnost*, v kateri so bili v slovenskem in angleškem jeziku objavljeni razširjeni referati kolokvija iz prejšnjega leta. Dr. Marijan Dovič pa je navzoče pozdravil v imenu organizatorjev kolokvija »*Kdo izbere?*« / »*Who Chooses?*« in kot prvi predstavil svoj referat.

Dr. Marijan Dovič, raziskovalec na Inštitutu za slovensko literaturo in literarne vede Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU v Ljubljani, je v uvodnem referatu razvil koncept kolokvija, ki z vidika sodobnih empiričnih in sistemskih pristopov k literaturi legitimira preučevanje založništva kot podsistema literarnega sistema, in ga apliciral na slovenski literarni sistem od obdobja med svetovnjima vojnoma do sodobnosti.

Dr. Andrew Wachtel, profesor na Podiplomski šoli Univerze Northwestern v Evanstonu, je kot urednik prevodne zbirke »*Writings from an Unbound Europe*«, ki izhaja od leta 1993 naprej pri založbi Northwestern University Press in je namenjena angleško govorečim bralcem literature iz Srednje, Južne in Vzhodne Evrope, predstavil pogled akademskega urednika in univerzitetnega profesorja na založniški sistem v Združenih državah Amerike.

Dr. Darko Dolinar, predstojnik Inštituta za slovensko literaturo in literarne vede Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU, je na podlagi primerjalne študije uspešnih slovenskih založniških in knjigotrških projektov iz časa pred prehodom v globalizirano kapitalistično ekonomijo in po njem opozoril na mehanizme izbiranja, ki potekajo že v literarni produkciji in distribuciji, še preden izbira bralstvo.

Dr. Miha Kovač, profesor na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in urednik na založbi Mladinska knjiga, je predstavil analizo seznama nedavnih knjižnih uspešnic na sedmih večjih evropskih trgih, ki jo je opravil v sodelovanju z Rüdigerjem Wischenbartom, in navedel možne razloge za dejstvo, da se uspešnice anglosaksonskih avtorjev umikajo uspešnicam celinskih avtorjev.

Dr. Maja Breznik, raziskovalka na Filozofski fakulteti in Mirovnem inštitutu v Ljubljani, je analizirala z vznikom naprav za tehnično reproduciranje umetnin pogojeni proces preusmeritve umetnostne obdelave od zunajumetniške dejanskosti k instituciji umetnosti in pokazala, da institucionalne prakse tako nastale tekste, ki se pozicionirajo kot anti-umetnine, vselej že interpretirajo kot umetnine in s tem kot predmete za potrošnjo.

Mag. Jola Škulj, raziskovalka na Inštitutu za slovensko literaturo in literarne vede Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU, je s pomočjo soočanja Bourdieujevega koncepta simbolnega kapitala z Lotmanovo semiotiko

kulture pokazala, kako avtonomnost literarnega polja kljubuje kulturnim naložbam in kako politike branj in diseminacije literature vedno znova avtorizirajo to polje.

Jernej Habjan, mladi raziskovalec na Inštitutu za slovensko literaturo in literarne vede, je založniško selekcijo predstavil kot kombinatoriko na podlagi vnaprejšnjih izbir, vsiljenih literarni vedi kot instituciji, kot primer analiziral odvisnost t. i. Bernheimerjevega poročila od sočasnih izbir v okviru institucij trga in države ter pokazal na vztrajnost protislovij tega poročila v sodobni shakespearologiji.

Dr. Els Andringa, profesorica na Oddelku za primerjalno književnost Univerze v Utrechtu, je pokazala, da je Nizozemska zaradi eksodusa nemških intelektualcev po letu 1933 postala središče književnosti eksila, in analizirala učinek tega premika na nizozemski literarni polisistem, zlasti na (v tradicionalnem zgodovinopisju uveljavljeno) delitev nizozemskega založništva in publicistike na katoliški, protestantski, liberalni in socialistični del.

Mag. Slavomíra Porubská, doktorska študentka mednarodnega literarnovednega programa na Univerzi v Münchnu, je na podlagi empirične pilotske študije prevajalskih subvencij v Nemčiji predstavila zgodovino subvencioniranja prevodne literature v Nemčiji od sistema državnih subvencij, ki je štivil literarnih trg pred monopolom anglosaksonskih uspešnic, do sodobnega decentraliziranega subvencioniranja, ki najbrž še dejavneje posega na literarni trg.

Dr. Margrit Schreier, profesorica na Šoli za humanistične in družboslovne vede Univerze Jacobs v Bremnu, je opisala sodobne mehanizme izbiranja, kakršni so storitve velikih spletnih knjigarn, namenjene posameznemu uporabniku in uporabnici, in se posvetila uporabniškim recenzijam, katerih učinkovitost je preverila z analizo recenzij stotih največjih literarnih uspešnic po podatkih ameriške podružnice spletne trgovine Amazon.

Dr. Eric Metz, profesor na Oddelku za slovanske in južnoevropske študije Univerze v Gentu in na Oddelku za prevajanje in interpretacijo kolidžu Artesis v Antwerpnu, je orisal vzpon nove generacije piscev ukrajinske literature in se osredotočil na tržne strategije, ki so uveljavile Ireno Karpa kot predstavnico »pop literature« in žanra »chicklit« ter pop zvezdnico, in obravnaval uspeh te tudi kot reakcijo na dominacijo ruske literature na ukrajinskem trgu.

Mag. Aleš Vaupotič, predavatelj na Visoki šoli za dizajn v Ljubljani, je obravnaval mehanizme izbora v okviru računalniško podprtih literarnih del, kjer se tekst prilagaja uporabnikovim sprotnim izbiram, tako da se tradicionalne instance avtorja, teksta, urednika in bralca umikajo t. i. kolaborativnemu avtorstvu, strojno generiranim tekstom (in celo tekstom, ki jih proizvajajo informacijske tehnologije same) ter digitalnim skupnostim.

O konferenci so sprti poročala domača občila: dnevno časopisje, radio, televizija. Napovedana so podrobnejša poročila oziroma ocene v znanstveno-strokovni periodiki. Program simpozija in povzetki referatov so dostopni na spletni strani Slovenskega društva za primerjalno književnost (<http://www.zrc-sazu.si/sdpk/SDPKdrustvo/Vilenica2009.htm>), koncept simpozija je povzet na spletni strani 24. mednarodnega literarnega festivala Vilenica (<http://www.vilenica.si/index.php?page=136&lang=1#>).

Pred kolokvijem je izšla brošura povzetkov referatov. V uredništvu Marijana Dovića, Jerneja Habjana in Aleša Vaupotiča bodo v letu 2010 v posebni, slovensko-angleški številki revije *Primerjalna književnost* izšle razširjene različice referatov.

November 2009